

LONDONI

LEVÉL

A VÁLTOZÓ BRITANNIA

Június a londoni idegenforgalmi szezon kezdete. Nyolcadikára (ekkor - 11. Erzsébet ün. „bivatalos születésnapján” - tartják a királyi gárda bagyományos diszszemléjét a királynő jelenlétében) megtelnek a szállodák, s ettől a naptól kezdve ember legyen a talpán az a turista, aki üres szobát talál a külföldiekkel zsúfolt fővárosban. Ezerszámra kelnek el a képeslapok, az útikönyvek, meg az emléktárgyak; tömött városnéző buszok cirkálnak ide-oda a történelmi nevezetességek, a Westminster apátsági templom, a Buckingham palota, meg a Tower környékén, s ahogy az ember jön-megy ebben a koranyári nyüzsgésben, olykor az az érzése támad, hogy a bibliai Babel elevenedett meg itt, a 0. bosszúsági fok tözsomszedságában.

London - a téli, tavaszi pihenő után - újra a világ bázisgazdájának szerepét játsza. S a turista, akit világlátó szenvedélye az angol fővárosba csábít, úgy találja, hogy bázisgazdája az örök változatlanságot, az állandóságot testesíti meg: még valamikor a harmincas években kiadott útikönyvből kinézi, mikor indulnak a kis kirándulóbajok a Charing Cross mólójától a Tower felé, s megelégedetten állapítja meg, hogy a harminc évvel ezelőtti menetrend semmit sem változott, ma is - épp úgy, mint a világháború előtt - reggel tíz órától kezdve 25 percenként futnak ki a bajócskák a Temze vizére. A Towerben most is ott találja a legendás bollokát (azt tartja a monda, hogy ha a bollok elbagyják a Towert, összeomlik az öreg épület, s vele együtt pusztul a brit birodalom - így aztán kellő gonddal őrzik, ápolják az ősi vár csúf, fekete madarait), most is ott találja a Tudor-királyok korának divatja szerint öltöztetett öröket, az öreg obsitos őrmestereket, akiket valóban alig látszik az idő múlása; és sorolbatnám napestig a változatlanság dokumentumait, mert akár merre tekint a derek turista Buedecker - irányította jártában-kelésében, mindenütt az állandóság, a maradandóság szimbólumaiba ütközik.

Jómagamnak is megvannak a megfelelő élményeim erről az állandóságról (a City patinás székesegyházának, a Szent Pál katedrálisnak a kupolája körül ma is, épp úgy mint két esztendővel ezelőtt felfedeztem az ott éktelenkedő vasállványzatot - itt is tudnak ám csigalassúsággal építkezni, restaurálni! - a Paddington pályaudvar mellett most is, épp úgy mint 1966-ban, üresen találok a pazar, buszongye emeletes Telstar felbőkarcolót, melynek légkondicionált, luxus irodabehelyiségeire, úgy látszik, sehogysam akad vevő, vagy bérlő); de vonzóbbnak, érdekesebbnek találok a változásokat, amelyek nem tartoznak a turista-atrakciók sorába, amelyeket csak akkor fedez fel az ember, ha békéknapijait éli ebben a világban. Igen, a változásokat...

Például azt, hogy hogyan változott London társadalmi térképe az elmúlt egy-két évtized alatt. De mielőtt a részletekbe bocsátkoznék badd meséljem el az egyik londoni élményemet. Nos, unalmas délutáni teán üldögéltem egy ismerős családnál. A társalgás a szomszédokra, ismerősökre terelődött, s ekkor a ház ifjú nőnemű tagja elmondta, hogy Costa Brava-i nyaralása alatt egy kellemes londoni familiával ismerkedett meg, akik most teára invitálják. „Hol laknak?” - kérdezte a társaság egyik jó ötvenes években járó bölgytagja (amolyan nyomószavú nagynéniként helyeztem el a családi szereposztásban). „A Camden Walkon, N. 1-ben., - bangzott a felelet. Az idős bölgy elgondolkozva ismételte: „N. 1... N. 1... Elég rossz kerület. A helyedben nem mennék el.” Csodálkozva ballgattam a vitát, amelynek során a nagynéni rendíthetetlen meggyőződéssel bangoztatta: „Jobb emberek nem laknak az N. 1-ben”. Hát ez még mindig megvan? Hogy a névjegyen feltüntetett lakókerület, vagy utca alapján szentenciát mondanak az ember társadalmi státusáról, „szalonképes” voltáról? „Na, igen” - mondtam magamban - „a nagynéni a 20-as, 30-as évek londoni normáival ítél, a georgiánus világ szemével, polgári előítéleteivel néz a névjegykártyákra, s nem vesz tudomást arról, hogy mily nagyot változott ennek a gigászi méretű városnak a szociális képe a II. világháborút követő esztendőök során.”

A minap, London régi, előkelő kerületeiben helyogtomban éppen azt figyeltem, hogy elsőnek ezek a negyedek érezték meg a változó idők, s az egyre nyomásztóbb gazdasági nehézségek terhet: a Hyde Park keleti oldalát szegélyező Park Lane főúri palotái már a negyvenes évek végén szállodatrösztrők és telekspekulánsok kezébe kerültek, s a környék, az elegáns Mayfair tíz-tizenkét szobás nagypolgári lakásai bamarosan irodabehelyiségekké, magánpanziókká lettek, vagy jó jövedelmű kluboknak adtak otthont. Ugyanígy bagyták el egykori lakói a park északi oldalán fekvő, bajdan divatos, s ugyancsak „jó negyednek” számító Bayswatern is. Évekig üresen álltak a múlt század viktoriánus izlése szerint épült polgárbházak a Bayswater zárt parkocskákat övező négyszögletű square-jein, és félkörben épült impozáns crescent-jein, azután jó ideig a főváros kétes egzisztenciái tanyáztak bennük, míg végül - az ötvenes évek vége felé az ingatlanügynökségek felfedezték a tágas épületekben rejlő üzleti lehetőségeket, és amolyan másod-, harmadrendű bútorozott lakás- és szállodacentrummá alakították a környéket.) Az elsőosztályú bútorozott luxuslakások, amerikai mammutvállalatok londoni képviselőinek, diplomataknak ideiglenes otthonai; beti 80-120 fontos bérekért - összehasonlításképpen: a nagyárbházak eladói 18 fontot keresnek betentel - a Hyde Parktól délre és nyugara fekvő kerületekben, Chelsea-ben, Kensingtonban és a Holland Parkban vannak.)

Jellegetlenül, nemzetközivé, egykori képüket csak az épületek külsejében őrző múmiákká lettek ezek a nagybiru belvárosi kerületek, s ugyanakkor jónéhány, régebben lenézett környék ugyancsak nagyot lépett a társadalmi respektus polgári létráján. Például, Islington, amely a 20-as évek londoni polgárának tudatában már az East End munkásnegyedeit jelentette egészségtelen nyomortanyák végtelenbe nyúló sorával, gyárkémények füstjétől mérgezett levegővel, ma már irigyelt kispolgári környék, ahol csinos bérbházak emelkednek a műgonddal tervezett parkok között, s ahol egyaránt bőven van kocsi-parkolóhely és játszótér. (Ez utóbbi okozza a legtöbb gondot a London belterületén lakóknak, s ezzel kapcsolatban badd meséljem el, milyen különös kis tüntetésnek voltam szemtanúja a múltkoriban: vagy négyszáz óvodáskorú apróság vonult fel a parlament elé; több játszótérrel követelve, s hogy követelésüknek nagyobb nyomatékot adjanak, jó két órán keresztül játszottak, labdázta, hancúroztak a Parliament Square perzsaszőnyeg-finomságú pázsitján.)

A belső kerületek egykori lakói (jómódú polgárok, üzletemberek magas beosztású köztisztviselők) az elővárosokba búzódtak, ahol a pazar villák kényelme és a tágas kertek nyugalma bőven kárpótolja őket az ott bontott el a belvárosi irodába való mindennapos utazgatás kényelmetlenségeiért, amelyek nem is olyan túlzottak, ha meggondoljuk, hogy legtöbbször kocsival megy ki a helyi vasútállomásra, s onnan vonattal folytatja útját a legmegfelelőbb londoni pályaudvar felé a londoni utcák közlekedési dzsungeljébe nem szívesen veszi be magát a kocsitulajdonos); így a legtávolabb fekvő elővárosból is másfél óra alatt bejuthat a City-beli irodájába az „ingázó”.

Ebben a bekezdésben szándékosan és bangsúlyozottan elővárosokról, az ötvenes-batvanas években Nagy-Londonhoz csatolt falvakról, kertvárosokról beszéltem, mert az igazi külvárosok, a II. világháborút megelőző évek Londonjának külvárosai mindmáig megmaradtak szürkén szegényes városnegyedeknek, ahol a főutcákon egymás begyére-hátára zsúfolt boltokban, kopottrubájú, elnyűtt kisemberek számolgtatják sbillingjeiket, mielőtt rászánnák magukat a vásárlásra. De ezeknek az egymástól szinte megkülönböztethetetlen külvárosoknak egyikében-másikában ugyancsak tapintható, szellem látható változások zajlottak le az elmúlt négy-öt esztendő alatt. Példáram Harlesden, London egyik északnyugati külvárosát említem, ahol az ezerszámra egymás mellett sorakozó egyemeletes családi házakból kiköltöztek a „feberek”, s a széles falusias utcákon nem látni vöröses-szőke angol kissrácokat. Afrikai, trinidadi, jamaikai, bermudai bevándorlók - „szines bevándorlók”, ahogy az angolok mondják - telepedtek itt le, s a környék febr lakói más negyedekbe vonultak.

Faji előítélet! Lassan alakul valami olyasmi, amit a faji megkülönböztetés ellen küzdő társadalmi szervezetek, részben a bivatalos körök is aggodalommal figyelnek: alakulnak lassan a különélésre kényszerült bevándorlók zárt közösségei, a négernegyedek... Alakul lassan a londoni Harlem...

Pály István